

**Αιτιολογική έκθεση
στην πρόταση σχεδίου νόμου για «την αντιμετώπιση της αφερεγγυότητας φυσικών προσώ-
πων και την προστασία της κύριας κατοικίας»**

ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Σκοπός της ρύθμισης της ατομικής πτώχευσης

Η υπερχρέωση των νοικοκυριών αποτελεί, περισσότερο από μία δεκαετία, ένα ιδιαίτερος σοβαρό κοινωνικό και οικονομικό πρόβλημα για τη χώρα μας. Η εμφάνισή της συνδέεται, καταρχήν, με το φαινόμενο της πιστωτικής επέκτασης και χαρακτηρίζει κάθε σύγχρονη κοινωνία. Η απομάκρυνση των πιστωτικών ιδρυμάτων από τους κανόνες του υπεύθυνου δανεισμού, η πλημμελής ενημέρωση και διαφώτιση για τους κινδύνους του δανεισμού, η επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών και των όρων εξυπηρέτησης των δανείων καθώς και ατυχή γεγονότα στη ζωή των οφειλετών αποτελούν ορισμένες από τις παραμέτρους του προβλήματος. Με την οικονομική όμως κρίση η υπερχρέωση προσέλαβε εκρηκτικές διαστάσεις. Η οικονομία συρρικνώθηκε, οι οικογενειακοί προϋπολογισμοί ανετράπησαν, οι αξίες των ακινήτων υποχώρησαν. Ένα αγεφύρωτο χάσμα δημιουργήθηκε για πολλά νοικοκυριά ανάμεσα στην εποχή της ανάληψης των δανειακών υποχρεώσεων και στη πραγματικότητα στην οποία τα νοικοκυριά αυτά κλήθηκαν να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους. Πλέον, πριν η οικονομία της χώρας μας προλάβει να ανακάμψει από τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης, δέχεται ένα εξίσου σφοδρό πλήγμα υπό την απειλή του σημαντικότερου αγαθού, της δημόσιας υγείας.

Η υπερχρέωση προκαλεί στους οφειλέτες καταστάσεις άγχους, αδυναμία διαχείρισης των υποθέσεων, κατάθλιψη, σοβαρά προβλήματα υγείας, ανεργία, κοινωνική περιθωριοποίηση και αποκλεισμό. Οι δυσμενείς συνέπειες καταλαμβάνουν όλη την οικογένεια του οφειλέτη και κατ'εξοχήν τα προστατευόμενα μέλη. Τα προβλήματα διαχέονται και πλήττουν τα ίδια τα θεμέλια της κοινωνικής και οικονομικής ζωής. Οι υπερχρεωμένοι οφειλέτες χάνουν τα κίνητρα συμμετοχής και παραγωγικότητας, με αποτέλεσμα να υποχωρούν περαιτέρω η κατανάλωση, η επιχειρηματικότητα και γενικά η οικονομική δραστηριότητα.

Στις θεμελιακές επιταγές κάθε σύγχρονου κοινωνικού κράτους ανήκει η υποχρέωσή του να μεριμνά για τον απεγκλωβισμό από την υπερχρέωση των οφειλετών που βρίσκονται σε μόνιμη αδυναμία πληρωμής, την αποκατάσταση αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης και την επανένταξή τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Η αποκατάσταση των υπερχρεωμένων οφειλετών δεν είναι όμως μόνο μία επιταγή του κοινωνικού κράτους δικαίου, αλλ' αποτελεί και προϋπόθεση για την προαγωγή ή, στις παρούσες συνθήκες, την επανεκκίνηση της οικονομικής ανάπτυξης και τη διαφύλαξη της κοινωνικής συνοχής. Οι πολίτες επανακτούν μέσω των διαδικασιών της πτώχευσης τα παραγωγικά κίνητρα και την αγοραστική δύναμη για την προαγωγή της κοινωνικής και οικονομικής ζωής του τόπου.

Θεσμοί αντιμετώπισης της αφερεγγυότητας ή της ρύθμισης με διαγραφή χρεών για τα φυσικά πρόσωπα συναντώνται, ομολογουμένως με σημαντικές διαφορές και ποικιλομορφία, σε όλες

σχεδόν τις σύγχρονες έννομες τάξεις. Στηρίζονται στην εδραιωμένη παραδοχή ότι η αντιμετώπιση της αφερεγγυότητας του φυσικού προσώπου εξυπηρετεί το γενικό συμφέρον και ότι, τελικά, κανείς δεν έχει συμφέρον να εγκαταλειφθεί ο υπερχρεωμένος οφειλέτης σε μία χωρίς διέξοδο και προοπτική κατάσταση. Αυτό εντέλει δεν είναι συμφέρον και για τους ίδιους τους πιστωτές.

Η αντιμετώπιση της αφερεγγυότητας του φυσικού προσώπου, όπως οργανώνεται με την παρούσα πρόταση νόμου, αποβλέπει πρωτίστως στη διαμόρφωση ενός δικτυού κοινωνικής προστασίας για τους πολίτες. Οι περισσότεροι υπερχρεωμένοι οφειλέτες είναι πρόσωπα που είναι ικανά να παράγουν επαρκές εισόδημα, να υποστηρίξουν τους εαυτούς τους και τις οικογένειές τους, να πληρώσουν, μέσα από μία αντίστοιχη ρύθμιση, την αξία της κατοικίας τους προκειμένου να τη διασώσουν, όμως το ανυπέβλητο φορτίο των χρεών τους καταπιέζει και παραλύει τις πραγματικές τους αυτές δυνατότητες. Γι' αυτό, σκοπός της πρότασης είναι να αποτρέψει την περιθωριοποίηση που συνεπάγεται για τους συγκεκριμένους οφειλέτες η μόνιμη αδυναμία πληρωμής και να διαφυλάξει την πρόσβασή τους σε αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης, ώστε να τους δοθεί η ευχέρεια να αναδείξουν τις παραγωγικές τους δυνατότητες.

Η πρόταση νόμου δεν επιδιώκει την αναδιανομή εισοδήματος σε βάρος των πιστωτών. Λαμβάνοντας υπόψη την πραγματική αξία των απαιτήσεών τους, η εισοδηματική κατάσταση των τελευταίων δεν μεταβάλλεται. Η δε προστασία της κύριας κατοικίας, βασικό συστατικό του παρούσας πρότασης νόμου, εισάγεται κατά τρόπο που να εξασφαλίζει ότι οι πιστωτές θα ικανοποιούνται και θα αποζημιώνονται από τους ίδιους τους οφειλέτες. Αντίθετα, μία πτώχευση που θα συνίσταται στην άμεση ρευστοποίηση όλων των περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη και στην πλήρη ανατροπή των συνθηκών διαβίωσής του μπορεί να οδηγήσει, με βάση ιδίως τις τραυματικές συνέπειες που επιφέρει η απώλεια της κατοικίας, σε πολίτες που, ενώ θα μπορούσαν να είναι παραγωγικοί και οικονομικά αυτοδύναμοι, εξαρτώνται τελικά από τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας και βοήθειας.

2. Γιατί όχι τροποποίηση του υφιστάμενου νόμου;

Η Ελλάδα απέκτησε νομοθεσία αντιμετώπισης της αφερεγγυότητας για τα φυσικά πρόσωπα που δεν έχουν εμπορική ιδιότητα με το ν. 3869/2010 για τη «ρύθμιση των χρεών των - υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων». Ο νόμος αυτός ακολούθησε τα πρότυπα ρύθμισης των χρεών των φυσικών προσώπων άλλων ευρωπαϊκών χωρών, ιδίως του γερμανικού πτωχευτικού νόμου, ενώ, αξιοποιώντας και την εμπειρία άλλων πτωχευτικών συστημάτων οργάνωσε και κατοχύρωσε αντίστοιχα την προστασία της κύριας κατοικίας.

Ο ν. 3869/2010 είναι νόμος που θεσπίστηκε ως βασικό εργαλείο για την αντιμετώπιση της υπερχρέωσης μετά την απελευθέρωση των πιστώσεων και τη συνακόλουθη πιστωτική επέκταση. Ωστόσο, γεγονός είναι ότι, λόγω της οικονομικής κρίσης στη χώρα μας, ο νόμος αυτός κλήθηκε να σηκώσει ένα πολύ μεγαλύτερο βάρος από αυτό που, υπό κανονικές συνθήκες, του αναλογούσε.

Με δεδομένο, λοιπόν, ότι η χώρα μας διαθέτει πτωχευτικό δίκαιο για τα φυσικά πρόσωπα, το οποίο ακολουθεί τις βασικές αρχές του αντίστοιχου δικαίου άλλων ευρωπαϊκών χωρών, θα μπο-

ρούσε η βελτίωση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου να επιδιωχθεί με τροποποίηση του υφιστάμενου νόμου. Όμως, μετά την εισαγωγή του ν. 3869/2010 ακολούθησε πλήθος τροποποιητικών νόμων, συχνά μάλιστα κατά τρόπο αποσπασματικό, με αποτέλεσμα να έχει κλονισθεί σε μεγάλο βαθμό η συστηματική συνοχή του νομοθετήματος και να δυσχεραίνεται η αποτελεσματική εφαρμογή του. Περαιτέρω, έχει πλέον συσσωρευτεί μία ενδιαφέρουσα εμπειρία από την εφαρμογή άλλων, πρόσκαιρης ισχύος, νόμων σχετικών με τη ρύθμιση χρεών, όπως ενδεικτικά αυτή που αφορά τη λειτουργία της πλατφόρμας του ν. 4605/2019, η οποία θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ως σημαντικό εργαλείο για την κοινή πρόσβαση πιστωτών σε κρίσιμες πληροφορίες και για τη συντονισμένη διευκόλυνση διαδικασιών εξωδικαστικού και δικαστικού συμβιβασμού. Έτσι, η παρούσα πρόταση, προκειμένου να διευκολύνει μια συνεκτική και λειτουργική επαναπροσέγγιση των κρίσιμων θεμάτων, προβαίνει στη διατύπωση ενός νέου σχεδίου νόμου για τη ρύθμιση των χρεών των υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων.

3. Η ρύθμιση της αφερεγγυότητας των φυσικών προσώπων σε ξεχωριστό νόμο

Η παρούσα πρόταση αποβλέπει στη διαμόρφωση ενός ξεχωριστού νόμου για τη ρύθμιση των χρεών των φυσικών προσώπων, που θα ισχύει παράλληλα προς το πτωχευτικό δίκαιο των νομικών προσώπων. Ιστορικά, βέβαια, η πτώχευση (ως αντιμετώπιση της αφερεγγυότητας) των φυσικών προσώπων έχει αναπτυχθεί ως μέρος του γενικού πτωχευτικού νόμου, ιδίως στα αγγλοαμερικανικά συστήματα. Ωστόσο, τις τελευταίες δεκαετίες είναι εμφανής η τάση, οι διατάξεις για τα φυσικά πρόσωπα να θεσπίζονται σε ξεχωριστά νομοθετήματα, συχνά μάλιστα ακολουθώντας και ονομασίες διαφορετικές από αυτές του πτωχευτικού δικαίου, όπως για «ρύθμιση», «αναδιοργάνωση» ή «προσαρμογή» χρεών των υπερχρεωμένων ή των τελούντων σε μόνιμη αδυναμία πληρωμής οφειλετών (έτσι λ.χ. στη Γαλλία, όπου οι σχετικές ρυθμίσεις βρίσκονται στον Κώδικα Κατανάλωσης, στην Ολλανδία κ.ά., ενώ οι δέκα από τις έντεκα χώρες που εισήγαγαν στην ΕΕ την τελευταία δεκαετία την πτώχευση των φυσικών προσώπων τη ρυθμίζουν σε ξεχωριστό νομοθέτημα, διαφορετικό από τον πτωχευτικό νόμο για τα νομικά πρόσωπα, σχετικά σε Kadner/Graziano/Bojars/Sajadova, A Guide to Consumer Insolvency Proceedings in Europe, 2019).

Η παραπάνω επιλογή έχει ιδιαίτερη νομική, πολιτική και πρακτική σημασία. Και τούτο γιατί το δίκαιο της πτώχευσης των επιχειρήσεων έχει μεν πολλά κοινά με αυτό των φυσικών προσώπων, έχει όμως και σημαντικές διαφορές τόσο στους σκοπούς όσο και στα μέσα. Το πρώτο έχει ως επίκεντρο την εμπορική επιχείρηση ανεξάρτητα από το πρόσωπο του φορέα της και αποσκοπεί στη μέγιστη δυνατή ικανοποίηση των πιστωτών. Η επιχείρηση αν δεν είναι οικονομικά βιώσιμη οδηγείται σε διάλυση. Το δίκαιο της πτώχευσης των φυσικών προσώπων, αντίθετα, έχει ως ρυθμιστικό σκοπό να διασφαλίσει την επάνοδο του οφειλέτη στην οικονομική ζωή, με τη διαμόρφωση προϋποθέσεων, οι οποίες θα εξασφαλίζουν στον οφειλέτη και την οικογένειά του ένα ελάχιστο επίπεδο διαβίωσης με γνώμονα το σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Ο θεσμός της πτώχευσης των φυσικών προσώπων έχει λοιπόν έντονο κοινωνικό χαρακτήρα και η επέλευση των θετικών επιπτώσεών του στην οικονομία επέρχονται, σε κάθε περίπτωση, μέσα από την αποκατάσταση του οφειλέτη. Εξάλλου, η οικονομική συμπεριφορά των καταναλωτών διαφέρει

από αυτή των επιχειρήσεων και τους καθιστά περισσότερο ευάλωτους. Η επίτευξη των σκοπών της ατομικής πτώχευσης προϋποθέτει μεγαλύτερη συμβουλευτική υποστήριξη και απλοποίηση των διαδικασιών ρύθμισης των χρεών. Ένας ξεχωριστός νόμος, συνεπώς, μπορεί να αναδείξει και να διατηρήσει στο επίκεντρο με μεγαλύτερη συνέπεια τους σκοπούς και τις αρχές που υπηρξε η αντιμετώπιση της αφερεγγυότητας των φυσικών προσώπων.

4. Ο ηθικός κίνδυνος

Όσον αφορά τη νομοθεσία για την αντιμετώπιση της αφερεγγυότητας των φυσικών προσώπων εκφράζονται συχνά ανησυχίες ότι αυτή μπορεί να οδηγήσει τους οφειλότες να συμπεριφέρονται κατά τρόπο μη ηθικό και ανεύθυνο στη λήψη ή τη διαχείριση των πιστώσεων, εκμεταλλευόμενοι προς όφελός τους και αδικαιολόγητα την προστασία που παρέχει ο νόμος (ηθικός κίνδυνος). Στη χώρα μας, μάλιστα, ο «στρατηγικός κακοπληρωτής» έχει αναθί τα τελευταία ιδίως έτη σε κυρίαρχο σημείο κριτικής στην ισχύουσα πτωχευτική νομοθεσία και σε λόγο περιστολής της προστασίας στα υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα.

Αξίζει γι' αυτό, εν προκειμένω, να ανατρέξει κανείς στην εμπειρία άλλων χωρών, παραθέτοντας ενδεικτικά ορισμένα στατιστικά στοιχεία ως προς τον αριθμό των αιτήσεων για υπαγωγή στους αντίστοιχους νόμους άλλων χωρών. Στην Γερμανία οι αιτήσεις μόνο των καταναλωτικών πτωχεύσεων υπερέβαιναν κατά μέσο ετήσιο όρο τη χρονική περίοδο 2006-2012 τις 100.000, για να υποχωρήσουν τα τελευταία έτη περί τις 70.000. Αντίστοιχοι είναι οι αριθμοί στην Αγγλία και την Ουαλία. Στη Γαλλία υπήρξαν χρονιές την ίδια περίοδο που οι σχετικοί φάκελοι για τους πτωχεύσαντες καταναλωτές υπερέβαιναν τις 200.000, για να υποχωρήσουν τα τελευταία έτη στις 140.000 ετησίως. Στην Αυστρία οι αιτήσεις των φυσικών προσώπων ανέρχονται σε ετήσια βάση στις 10.000. Στις χώρες αυτές επίσημες εκθέσεις και έρευνες παρακολουθούν την εφαρμογή των νόμων για την προσαρμογή των χρεών, επισημαίνουν δυσλειτουργίες, ενθαρρύνουν πολιτικές πρόσβασης. Συνδέουν τον αριθμό των αιτήσεων με τα ποσοστά ανεργίας, την πορεία των μισθών, το ύψος των επιτοκίων, κοινωνικούς παράγοντες ή προσωπικά γεγονότα. Ωστόσο, παρά την εκτεταμένη εφαρμογή της ατομικής πτώχευσης στις χώρες αυτές, αλλά εντέλει και στις λοιπές, δεν είναι η αγωνία για την αποτροπή των καταχρήσεων που κυρίως απασχολεί τον δημόσιο λόγο, αλλά το πως θα καταστήσουν πιο ευέλικτο, προσβάσιμο και αξιοποιήσιμο τον θεσμό της ατομικής πτώχευσης. Το στοιχείο που προβληματίζει τις χώρες αυτές είναι ότι ο αριθμός των προσώπων που τελικά επιδιώκουν τη ρύθμιση των χρεών τους παραμένει σημαντικά μικρότερος από αυτούς που -σύμφωνα με τις έρευνες που καταγράφουν το ποσοστό υπερχρέωσης- θα μπορούσαν να ενταχθούν. Γι' αυτό και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην ανάληψη δημόσιων δράσεων για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των καταναλωτών στις διαδικασίες ρύθμισης και απαλλαγής από τα χρέη.

Στη χώρα μας δεν υπάρχει επίσημη ενημέρωση για τον αριθμό των αιτήσεων, ενόσω δεν δημοσιοποιούνται επίσημα στατιστικά στοιχεία για τις αιτήσεις, τα ποσοστά αποδοχής και την ευδοκίμηση των ρυθμίσεων. Όμως και τα όποια ανεπίσημα στοιχεία υπάρχουν, δεν δικαιολογούν το συμπέρασμα για αθέμιτη στρατηγική εκμετάλλευση της πτωχευτικής νομοθεσίας από τα φυσικά

πρόσωπα (ν. 3869/2010), αν μάλιστα λάβει κανείς υπόψη ότι, σε αντίθεση με τις παραπάνω χώρες, στην Ελλάδα υπήρξε και μία ιδιαιτέρως σημαντική οικονομική ύφεση, που επιδείνωσε ακραία τις συνθήκες αποπληρωμής των δανείων.

Τα παραπάνω δεν σημαίνουν, ασφαλώς, ότι κατά την εφαρμογή της περί αφερεγγυότητας των φυσικών προσώπων νομοθεσίας στη χώρα μας δεν υπήρξαν δυσλειτουργίες και σοβαρά προβλήματα. Δυσχερώς όμως οι σχετικές επικρίσεις θα μπορούσαν να επεκταθούν με αξιόπιστα επιχειρήματα πέρα από το στάδιο της προσωρινής προστασίας ή των καθυστερήσεων στην εκδίκαση των υποθέσεων, προβλήματα δηλαδή που προέκυψαν κυρίως εξαιτίας της αδυναμίας του συστήματος να διαχειριστεί τον όγκο των υποθέσεων και τα οποία δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν εξαρχής ως μη αντιμετωπίσιμα.

Κάθε πτωχευτικό σύστημα οφείλει να έχει δύο βασικές πρόνοιες για την αποτελεσματική διαμόρφωσή του. Αφενός να επιτυγχάνει την πληρέστερη δυνατή πληροφόρηση των πιστωτών αναφορικά με τα πρόσωπα που ζητούν την ένταξή του σε αυτό, αφετέρου να μεριμνά για τη διασφάλιση της παροχής προστασίας σε αυτούς που πραγματικά την έχουν ανάγκη. Όπως επισημαίνει η Παγκόσμια Τράπεζα σε σχετική έκθεσή της (The World Bank, Report on the Treatment of the Insolvency of Natural Persons, 2013) *«κάποιος ηθικός κίνδυνος θα είναι παρών σε κάθε πτωχευτικό σύστημα, αλλά οι μικρές αποκλίσεις δεν θα πρέπει να επισκιάζουν τα ουσιαστικά πλεονεκτήματα από την παροχή ανακούφισης στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων που αφορούν οφειλέτες που απέτυχαν στη διαχείριση των χρεών εξαιτίας παραγόντων που οι ίδιοι δεν μπορούσαν να ελέγξουν. Θα πρέπει γι' αυτό να μη θυσιάζεται το κεφαλαιώδες αγαθό που προσφέρει η επανένταξη των φυσικών προσώπων στην οικονομική και κοινωνική ζωή απλά και μόνο επειδή δεν μπορεί να διασφαλιστεί η τελειότητα του συστήματος»* (WB 115).

Το πτωχευτικό δίκαιο των φυσικών προσώπων οφείλει λοιπόν να έχει ως βασική μέριμνα την αποτροπή της αξιοποίησής του από όσους μετέρχονται απατηλές μεθόδους ή επιδιώξεις. Από την άλλη, όμως, δεν θα πρέπει να δίνεται στον εν λόγω κίνδυνο μεγαλύτερη έμφαση από αυτή που πράγματι αντιπροσωπεύει. Πολύ περισσότερο, δεν θα πρέπει να χάνονται από τον ορίζοντα του νομοθέτη τα οφέλη που συνεπάγεται για το κοινωνικό σύνολο η ρύθμιση των χρεών όσων βρίσκονται σε μόνιμη αδυναμία και να καταλήγει η επίκληση του ηθικού κινδύνου να λειτουργεί ως πρόσχημα για τη μη παροχή προστασίας στη συντριπτική πλειοψηφία των οφειλετών που την έχουν ανάγκη. Σύμφωνα, άλλωστε, με την Παγκόσμια Τράπεζα, εμπειρικές έρευνες σε πολλά πτωχευτικά συστήματα καταδεικνύουν ότι οι περιπτώσεις απάτης στις συνολικές υποθέσεις της ατομικής πτώχευσης περιορίζονται σε ένα πολύ χαμηλό ποσοστό, που δεν υπερβαίνει το 1-3% των υποθέσεων (WB 118).

Η παρούσα πρόταση νόμου υιοθετεί κάθε δυνατότητα για ποσοτική και ποιοτική διεύρυνση της πληροφόρησης των πιστωτών αναφορικά με την οικονομική συμπεριφορά των αιτούντων, με σκοπό την ελαχιστοποίηση του κινδύνου καταχρηστικής εκμετάλλευσης. Ενσωματώνει την άρση του τραπεζικού και φορολογικού απορρήτου, εδραιώνει τη λειτουργία της έγκυρης και αξιόπιστης πλατφόρμας που επιτρέπει την κοινή πρόσβαση των πιστωτών στις υποχρεώσεις του ο-

φειλέτη, διευρύνει τις υποχρεώσεις γνωστοποίησης του τελευταίου. Καταργεί, μάλιστα, προς αποτροπή κάθε κινδύνου καταχρήσεων, και την αυτοδίκαιη αναστολή των καταδιωκτικών κατά του οφειλέτη μέτρων που έχουν ξεκινήσει πριν την υποβολή της αίτησης. Συγχρόνως όμως μεριμνά, μέσα από τη διαμόρφωση των ουσιαστικών προϋποθέσεων υπαγωγής και ρύθμισης, για την αποτελεσματικότερη πρόσβαση των υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων στις διαδικασίες του και για την ταχύτερη ολοκλήρωσή τους.

5. Η προστασία της κύριας κατοικίας

Η κατοχή κατάλληλης κατοικίας ανήκει στις αναγκαίες προϋποθέσεις για την αξιοπρεπή διαβίωση του ατόμου και της οικογένειάς του, γι' αυτό άλλωστε και το δικαίωμα στην κατάλληλη κατοικία εμπεριέχεται σε όλους τους σύγχρονους καταλόγους κοινωνικών δικαιωμάτων. Έτσι και το ελληνικό Σύνταγμα, στο άρθρο 21 παρ. 4, ορίζει ότι η απόκτηση κατοικίας από αυτούς που τη στερούνται ή που στεγάζονται ανεπαρκώς αποτελεί αντικείμενο ειδικής φροντίδας από το κράτος. Το δικαίωμα για αξιοπρεπή ή, κατά τη διατύπωση του Συντάγματος, επαρκή κατοικία αποτελεί κοινωνικό δικαίωμα, αφού είναι υποχρέωση του κράτους να εξασφαλίζει αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης και κατοικίας για όλους, και ιδιαίτερα για εκείνες τις κατηγορίες του πληθυσμού που δεν είναι σε θέση με δικά τους μέσα να καλύψουν επαρκώς αυτή την ανάγκη. Αντικείμενο της συνταγματικής προστασίας αποτελεί όχι μόνο η απόκτηση, αλλά και η προστασία της ήδη υπάρχουσας κατοικίας.

Στην περίπτωση των υπερχρεωμένων νοικοκυριών η προστασία της κύριας κατοικίας αναδεικνύεται σε βασικό συστατικό για τη διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού θεσμικού πλαισίου ρύθμισης των χρεών. Η απώλεια της κατοικίας επιτείνει την ατομική, οικογενειακή και οικονομική αποσταθεροποίηση των οφειλετών, δημιουργεί πρόσθετες δαπάνες και ανασφάλεια, δυσχεραίνει και συχνά αποθαρρύνει την ένταξη σε οποιοδήποτε πρόγραμμα ρύθμισης των οφειλών. Ο υπερχρεωμένος οφειλέτης, αδυνατώντας να διαρρήξει τους πραγματικούς και συναισθηματικούς δεσμούς με την κατοικία του, αποθαρρύνεται από την άσκηση των δικαιωμάτων του για τον απεγκλωβισμό του από την υπερχρέωση, όταν αυτή συνεπάγεται την απώλεια της κατοικίας και όλου εκείνου του πλέγματος σχέσεων που συγκροτούν την καθημερινότητά του και συναρτάται με αυτή. Γι' αυτό και η αξιοποίηση της νομοθεσίας περί ατομικής πτώχευσης και ρύθμισης των χρεών, σε χώρες με υψηλό ποσοστό ιδιοκατοίκησης, παραμένει υποτονική, ως βασική δε αιτία καταγράφεται ακριβώς η απροθυμία ή αδυναμία των νοικοκυριών να αποδεχθούν την ανατροπή των συνθηκών διαβίωσης που συνεπάγεται η απώλεια της κατοικίας τους.

Η δυνατότητα εξαίρεσης από τη ρευστοποίηση της κύριας κατοικίας έχει κατοχυρωθεί σε διάφορα εθνικά πτωχευτικά συστήματα. Η εν λόγω εξαίρεση συναρτάται συνήθως με την προθυμία και τη δυνατότητα του οφειλέτη να αποζημιώσει με τα μελλοντικά του εισοδήματα τους πιστωτές για την εξαίρεση αυτή. Έτσι, η πτωχευτική νομοθεσία των ΗΠΑ προβλέπει δύο εναλλακτικούς τρόπους πτώχευσης και ρύθμισης των χρεών των φυσικών προσώπων: αυτή του 7^{ου} κεφαλαίου του πτωχευτικού νόμου, σύμφωνα με την οποία ο οφειλέτης απαλλάσσεται από τα χρέη του με τη ρευστοποίηση όλων των περιουσιακών του στοιχείων, και αυτή του 13^{ου} κεφαλαίου

που προβλέπει τη δυνατότητα του οφειλέτη να διατηρήσει περιουσιακά στοιχεία, συνεπώς και την κατοικία του, απαλλασσόμενος με μία ρύθμιση αποπληρωμής 3-5 ετών από τις μη εξασφαλισμένες απαιτήσεις και οριοθετώντας το χρέος από τις εξασφαλισμένες απαιτήσεις στην αξία του περιουσιακού στοιχείου που διατηρεί. Στο 70% των υποθέσεων που αφορούν αιτήσεις για υπαγωγή στο 13^ο κεφάλαιο περιλαμβάνεται αίτημα για την εξαίρεση της κατοικίας από τη ρευστοποίηση. Τα οφέλη για τους οφειλέτες και το κοινωνικό σύνολο αναδεικνύονται μάλιστα ανάγλυφα σε μία ευρέως γνωστή οικονομομετρική μελέτη που εκπονήθηκε με βάση τις δικογραφίες των αιτηθέντων την υπαγωγή τους στο 13^ο κεφάλαιο την περίοδο 1993 έως 2005, η οποία καταλήγει ότι, στην πενταετία που ακολουθούσε μετά την αίτηση, για τους οφειλέτες των οποίων η αίτηση ρύθμισης έγινε δεκτή, το εισόδημά τους αυξήθηκε κατά 25%, η απασχόληση περισσότερο από 8% και η θνησιμότητα ήταν μειωμένη σημαντικά (1,2 σε απόλυτες μονάδες ή 30%) σε σχέση με τους οφειλέτες που δεν εντάχθηκαν στην ρύθμιση (Will Dobbie & Jae Song, Debt Relief and Debtor Outcomes, 2015).

Όσον αφορά τις ευρωπαϊκές νομοθεσίες, αντίστοιχη εξαίρεση της κατοικίας από τη ρευστοποίηση προβλέφθηκε για πρώτη φορά στον πτωχευτικό νόμο της Νορβηγίας (νόμος 99/17.7.1993 για την αναδιοργάνωση των χρεών, όπως ισχύει και σήμερα), με την προϋπόθεση της σε βάθος χρόνου αποπληρωμής ποσού ίσου με το 110% της αξίας του ακινήτου. Αυτή η δυνατότητα εξαίρεσης θεωρήθηκε μάλιστα ότι είχε καίρια συμβολή στην υπέρβαση της τραπεζικής κρίσης που έπληξε τη χώρα (όπως και τις λοιπές σκανδιναβικές τη δεκαετία του '90), αποτρέποντας την κατάρρευση των αξιών των ακινήτων. Ρυθμίσεις σχετικά με την προστασία της οικογενειακής στέγης από τη ρευστοποίηση, με ρύθμιση της οφειλής, προβλέπουν και αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, όπως ιδίως η Φινλανδία, η Ουγγαρία, η Λεττονία, ενώ άλλες προβλέπουν ρύθμιση πέραν της βασικής περιόδου για τα στεγαστικά δάνεια προκειμένου να προστατευτεί η κατοικία (Γαλλία, άρθρο 732-3 CC), ή την αναστολή ρευστοποίησης όταν δικαιολογείται για την προστασία της οικογένειας (Αγγλία και Ουαλία, Sect. 335A BA), ή προβλέπουν δικαίωμα επαναγοράς ή δικαίωμα παραμονής των πτωχευσάντων οφειλετών στο ακίνητο και μετά τη ρευστοποίηση.

Για την Παγκόσμια Τράπεζα η οικογενειακή κατοικία είναι το ψυχολογικά για τον οφειλέτη σημαντικότερο περιουσιακό στοιχείο που αξίζει να προστατευτεί (WB 239). Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, με τη γνώμη που διατύπωσε τον Απρίλιο 2014 για την εισαγωγή Οδηγίας που θα διασφαλίζει κατάλληλη και ενιαία διαδικασία για την μεταχείριση της υπερχρέωσης των φυσικών προσώπων σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, διατύπωσε μία σειρά θεμελιωδών αρχών, μεταξύ των οποίων σημαίνουσα θέση κατέχει η διατήρηση της κύριας κατοικίας. Περαιτέρω, η πρόσφατη Οδηγία 2019/1023 για την αναδιάρθρωση χρεών και την αφερεγγυότητα προβλέπει στο άρθρο 23 παρ. 3 τη δυνατότητα να επέρχεται η απαλλαγή από τα χρέη μετά από μία μεγαλύτερη περίοδο στις περιπτώσεις κατά τις οποίες «α) εγκρίνονται ή διατάσσονται μέτρα προστασίας από δικαστική ή διοικητική αρχή, προκειμένου να διασφαλιστεί η κύρια κατοικία του αφερέγγυου επιχειρηματία και, κατά περίπτωση, της οικογένειάς του... ή β) η κύρια κατοικία του αφερέγγυου επιχειρηματία και, αναλόγως, της οικογένειάς του δεν έχει ρευστοποιηθεί». Με αυτό τον τρόπο η Οδηγία παραχωρεί στα κράτη-μέλη τον αναγκαίο χώρο προκειμένου να ανα-

πτυχθούν, και για τους εμπόρους, εθνικές νομοθεσίες για την προστασία της κύριας κατοικίας από τη ρευστοποίηση μέσω μιας μακροπρόθεσμης ρύθμισης.

Στην προστασία της κατοικίας από τη ρευστοποίηση δεν συνηγορεί μόνο η θετική εμπειρία των χωρών που την έχουν θεσμοθετήσει, αλλά και η αρνητική εμπειρία των χωρών που δεν το έχουν πράξει, όπου η μη παροχή της εν λόγω δυνατότητας αποδείχθηκε στην πράξη ως ανασταλτικός παράγοντας για την αξιοποίηση των ωφελειών του θεσμού της ατομικής πτώχευσης για το κοινωνικό σύνολο. Αυτό ισχύει κατ' εξοχήν για χώρες με υψηλό ποσοστό ιδιοκατοίκησης και ελλιπή συστήματα πρόνοιας και παροχής στέγης, όπου η απώλεια της κατοικίας οδηγεί σε ανασφάλεια και αβεβαιότητα, ανατροπή των υφιστάμενων σχέσεων, περαιτέρω οικογενειακή επιβάρυνση και δυσχέρειες προγραμματισμού, υπό το βάρος των οποίων τα νοικοκυριά συνθηκολογούν και αποθαρρύνονται από την αξιοποίηση της πτωχευτικής νομοθεσίας.

Σε χώρες που έχουν τα χαμηλότερα ποσοστά ιδιοκατοίκησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (όπως αυτές, των οποίων τα στοιχεία αναφέρθηκαν), τα ποσοστά αξιοποίησης της πτωχευτικής νομοθεσίας παραμένουν ικανοποιητικά παρά τη μη πρόβλεψη αντίστοιχης προστασίας της κύριας κατοικίας. Αντιθέτως, σε χώρες με υψηλά ποσοστά ιδιοκατοίκησης που δεν προβλέπουν προστασία της κατοικίας, η πτωχευτική νομοθεσία βρίσκει πολύ μικρότερη εφαρμογή εξαιτίας της αδυναμίας των νοικοκυριών να αποδεχθούν την ανασφάλεια και το στιγματισμό που συνεπάγεται η απώλεια της κατοικίας (Πορτογαλία, Ισπανία). Περαιτέρω, όσοι έχουν βίαιη απώλεια της κατοικίας τους αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες δυσχέρειες στην τήρηση προγραμμάτων αποπληρωμής και στην ευδοκίμηση ενός νέου οικονομικού ξεκινήματος.

Ο ν. 3869/2010 καθιέρωσε για πρώτη φορά στη χώρα μας με τις διατάξεις του άρθρου 9 παρ. 2 έως 4, την προστασία της κύριας κατοικίας του υπερχρεωμένου οφειλέτη. Η παρούσα πρόταση νόμου, αξιοποιώντας και τη μακρόχρονη εμπειρία άλλων πτωχευτικών συστημάτων, κατοχυρώνει, σε σύμπνοια με την ενωσιακή νομοθεσία, την προστασία της κύριας κατοικίας. Ο οφειλέτης, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις για τη δικαστική ρύθμιση των χρεών του, μπορεί να αιτηθεί την εξαίρεση της κύριας κατοικίας του από τη ρευστοποίηση της ακίνητης περιουσίας που διατάσσεται για την ικανοποίηση των πιστωτών. Η εξαίρεση αυτή προβλέπεται κατά τρόπο που λαμβάνει στο ακέραιο υπόψη τα συμφέροντα των πιστωτών, καθώς μπορεί να διαταχθεί υπό την προϋπόθεση ότι ο οφειλέτης θα αποπληρώσει σε μία μακρόχρονη ρύθμιση εντόκως, με το επιτόκιο ενός στεγαστικού δανείου, το ποσό το οποίο θα εισέπρατταν οι πιστωτές σε μία διαδικασία αναγκαστικής ρευστοποίησης.

ΟΙ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΝΟΜΟΥ

ΜΕΡΟΣ Α΄: – ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΟΦΕΙΛΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

6. Φυσικά πρόσωπα που υπάγονται στις διατάξεις του νόμου

Το πρώτο σημαντικό ερώτημα για την κατάρτιση ενός σχεδίου νόμου για την αφερεγγυότητα των φυσικών προσώπων είναι αν σε αυτά θα συμπεριληφθούν και φυσικά πρόσωπα που ασκούν

εμπορική δραστηριότητα. Ο ν. 3869/2010 εξαιρούσε τους τελευταίους περιορίζοντας την εφαρμογή των διατάξεών του στα πρόσωπα που στερούνται πτωχευτικής ικανότητας. Είναι, ωστόσο, εμφανής πλέον η εξέλιξη και στις αντίστοιχες ευρωπαϊκές νομοθεσίες για συμπερίληψη και των προσώπων αυτών στο γενικό νόμο για την αφερεγγυότητα των φυσικών προσώπων. Όπως παρατηρεί η Παγκόσμια Τράπεζα «είναι συχνά εντελώς δύσκολο να χαράξει κανείς μία ουσιαστική γραμμή ανάμεσα σε “επιχειρηματίες” και “μη επιχειρηματίες” ή “καθαρούς καταναλωτές” οφειλέτες» (όπ.π., 48). Το κρίσιμο στοιχείο δεν είναι η φύση των χρεών αλλά η φύση του προσώπου. Τα προσωπικά, οικονομικά και κοινωνικά αδιέξοδα που έχουν να αντιμετωπίσουν τα φυσικά πρόσωπα είναι εντέλει, ανεξαρτήτως επαγγέλματος, τα ίδια. Και πάντως, φυσικά πρόσωπα που ασκούν μία μικρής κλίμακας επιχειρηματική δραστηριότητα βρίσκονται στην ίδια - άξια προστασίας- κατάσταση με αυτή που βρίσκονται και οι μισθωτοί οφειλέτες που περιέρχονται σε αδυναμία πληρωμής. Εξάλλου, οι μικρές επιχειρήσεις που αποβλέπουν στην κάλυψη αναγκών βιοπορισμού αντίστοιχων με αυτές των μισθωτών αποτελούν βασικό τομέα απασχόλησης στη χώρα μας, ανερχόμενες σε εκατοντάδες χιλιάδες. Είναι εύλογο, ως εκ τούτου, τα φυσικά πρόσωπα που ασκούν μέσω των επιχειρήσεων αυτών εμπορική δραστηριότητα να μπορούν να ακολουθήσουν διαδικασίες ανάλογες με αυτές που αφορούν την πτώχευση των φυσικών προσώπων.

Περαιτέρω, και στο πλαίσιο της εμπορικής πτώχευσης ενσωματώνονται ειδικές ρυθμίσεις για τα φυσικά πρόσωπα-εμπόρους που αιτούνται την απαλλαγή τους από τα χρέη. Η αντίστοιχη ρύθμιση στο πλαίσιο του δικαίου αφερεγγυότητας για τα φυσικά πρόσωπα διαφέρει κυρίως σε σχέση με την έμφαση που το φυσικό πρόσωπο δίνει στη διασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης, ιδίως όσον αφορά την προστασία της κύριας κατοικίας από τη ρευστοποίηση. Με τη ρύθμιση που υιοθετείται για το τελευταίο ζήτημα στην παρούσα πρόταση, η προστασία που παρέχεται αντιστοιχεί σε αυτή που ανταποκρίνεται στα μικρά και μεσαία κοινωνικά στρώματα και όχι στη διασφάλιση πολυτελών συνθηκών, ενώ ταυτοχρόνως προσφέρει και τη δυνατότητα μεγαλύτερης ικανοποίησης των πιστωτών, στο βαθμό που επιτρέπει, μέσω των ρυθμίσεων που ακολουθούν, πρόσβαση και στο μελλοντικό εισόδημα του οφειλέτη.

Η παρούσα πρόταση νόμου δεν επεμβαίνει στις διατάξεις του πτωχευτικού κώδικα για τα φυσικά πρόσωπα. Ωστόσο, δίνει προτεραιότητα στην εφαρμογή των διατάξεων για την αφερεγγυότητα των φυσικών προσώπων της παρούσας πρότασης. Έτσι, προς αποτροπή των προβλημάτων που θα μπορούσαν να ανακύψουν, το φυσικό πρόσωπο που έχει πτωχευτική ικανότητα υποχρεούται να υποβάλλει αίτηση για την κήρυξη πτώχευσης, σύμφωνα με τις διατάξεις του πτωχευτικού κώδικα (άρθρο 5 παρ. 2 ν. 3588/2007), πλην όμως η εκδίκαση της αίτησης αναστέλλεται και εφόσον γίνει δεκτή η αίτηση ρύθμισης σύμφωνα με τον παρόντα νόμο η αίτηση πτώχευσης απορρίπτεται. Ανάλογη ρύθμιση προβλέπεται για την περίπτωση που την αίτηση πτώχευσης έχουν υποβάλλει πιστωτές και ακολουθήσει αίτηση ρύθμισης σύμφωνα με τις διατάξεις της πρότασης νόμου.

Επομένως, με τη ρύθμιση που υιοθετείται, παρέχεται η δυνατότητα υπαγωγής στον παρόντα νόμο καταρχήν σε κάθε φυσικό πρόσωπο που έχει περιέλθει σε γενική και μόνιμη αδυναμία πληρωμής ληξιπρόθεσμων χρηματικών οφειλών του. Η έννοια της γενικής και μόνιμης αδυναμίας

έχουν ήδη αποκρυσταλλωθεί ως προς το περιεχόμενό τους από τη νομολογία σε σχέση με τις αντίστοιχες διατάξεις του πτωχευτικού κώδικα και του ν. 3869/2010, αρκεί δηλαδή να μην είναι δυνατή η ικανοποίηση όλων των πιστωτών.

7. Η οργάνωση της αδυναμίας πληρωμής ως κριτήριο αποκλεισμού

Δεδομένη προϋπόθεση για τη ρύθμιση των χρεών του φυσικού προσώπου είναι ο οφειλέτης να βρίσκεται σε μόνιμη αδυναμία πληρωμής. Σημασία, προσλαμβάνει, ωστόσο, προκειμένου να κρίνεται αυτός άξιος προστασίας, και η ευθύνη του ίδιου στην πρόκληση της αδυναμίας αυτής. Στο ζήτημα αυτό οι απαντήσεις από τα εθνικά συστήματα πτώχευσης διαφέρουν. Ήδη, όμως, με αφορμή τις νομοθεσίες που εστίαζαν στο κριτήριο της καλής πίστης, μία μελέτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 2003 επεσήμανε την ανάγκη να αποφευχθούν έννοιες οι οποίες οδηγούν σε υποκειμενικές προσεγγίσεις και άνιση εφαρμογή των κανόνων πρόσβασης στην προστασία (U.Reifner/J. Kiesilainen/N. Huls/H. Spingeneer, *Consumer Overindebtedness and Consumer Law in the European Union*, ιδίως σ. 165 επ., 181 επ.). Το δε Συμβούλιο της Ευρώπης, κατ' εξοχήν με αφορμή το εν λόγω ζήτημα, στην από 20.6.2007 Σύστασή του για νομοθετικές λύσεις στα προβλήματα της υπερχρέωσης εξάρτησε τη διευκόλυνση της πρόσβασης στη δικαστική ρύθμιση από το περιεχόμενο των ρυθμίσεων.

Στα παραπάνω θα μπορούσε να προσθέσει κανείς και την αρνητική εμπειρία από τη εφαρμογή του ν. 3869/2019, στον οποίο η έννοια της δόλιας αδυναμίας οδήγησε σε πολλές περιπτώσεις στον αποκλεισμό υπερχρεωμένων οφειλετών από χαμηλότερα κυρίως κοινωνικά στρώματα με την αιτιολογία ότι ο οφειλέτης, κατά το χρόνο ανάληψης των δανειακών του υποχρεώσεων, δηλαδή κατά την προ κρίσης δεκαετία της πιστωτικής επέκτασης, ανέλαβε δανειακές υποχρεώσεις πέραν των δυνατοτήτων του, έχοντας αποδεχθεί ως ενδεχόμενη (συνεπώς έχοντας δόλο, όχι αμέλεια) την αδυναμία του να ανταποκριθεί. Το παράδοξο βέβαια, σε αυτές τις περιπτώσεις, είναι ότι η υποτιθέμενη αυτή δόλια συμπεριφορά του οφειλέτη ανάγεται σε μία εποχή που στη χώρα μας δεν υπήρχε, ούτε είχε διαφανεί στον ορίζοντα, οποιαδήποτε νομοθεσία ρύθμισης των χρεών με απαλλαγή ή έστω ανακούφιση των υπερχρεωμένων οφειλετών, στην εκμετάλλευση της οποίας θα μπορούσαν να αποβλέπουν οι δανειολήπτες κατά τον χρόνο ανάληψης των υποχρεώσεών τους. Σε νομοθεσίες άλλων χωρών οι εν λόγω περιπτώσεις όχι μόνο δεν συνιστούν λόγο αποκλεισμού, αλλά οι σχετικές επιστημονικές έρευνες επιβεβαιώνουν ως μία από τις βασικές αιτίες της υπερχρέωσης των φυσικών προσώπων, που αιτούνται και απολαμβάνουν της προστασίας του νόμου, την πλημμελή εκ μέρους τους διαχείριση της πιστοληπτικής τους ικανότητας (βλ. τις ετήσιες εκθέσεις του Ινστιτούτου για Χρηματοοικονομικές Υπηρεσίες (IFF) του Πανεπιστημίου του Αμβούργου, ενδεικτικά IFF- Überschuldungsreport 2019, *Überschuldung in Deutschland*).

Πολλά πτωχευτικά συστήματα, προκειμένου να αποτραπούν υποκειμενικές και αυθαίρετες προσεγγίσεις, περιγράφουν επακριβώς τις συμπεριφορές που εμποδίζουν ή αναστέλλουν την πρόσβαση στο νόμο (γερμ. ΠτΚ, άρθρο 290) ή αναφέρονται σε απατηλές συμπεριφορές σε σχέση με την πρόκληση της μόνιμης αδυναμίας. Με την παρούσα πρόταση νόμου αποκλείονται από την

υπαγωγή σε αυτόν οι οφειλέτες που έχουν ενεργήσει απατηλά προκειμένου να υπονομεύσουν τα δικαιώματα των πιστωτών. Σύμφωνα με τη διάταξη που υιοθετείται, ακολουθώντας τις συναφείς διεθνώς πρακτικές, αποκλείονται φυσικά πρόσωπα που έχουν αναλάβει δάνεια ή πιστώσεις παρέχοντας παραπλανητικά στοιχεία ή έχουν προβεί σε καταδολιευτικές πράξεις ή -κατά τη διατύπωση που έχει και ο αντίστοιχος νόμος του Βελγίου (αλλά και του Λουξεμβούργου) που ισχύει από το 1998- έχουν οργανώσει εμφανώς την αδυναμία πληρωμής του. Ειδικά, όμως για την περίπτωση των προσώπων που έχουν πτωχευτική ικανότητα υιοθετείται το κριτήριο της δόλιας αδυναμίας πληρωμής, προκειμένου να αποφεύγονται προβλήματα από την παράλληλη ισχύ των διατάξεων του πτωχευτικού κώδικα. Το βάρος απόδειξης της συνδρομής της εν λόγω προϋπόθεσης αποκλεισμού φέρουν οι πιστωτές.

8. Ρυθμιζόμενα χρέη

Τα άρθρα 2 και 3 αφορούν το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής του νόμου. Σε ρύθμιση, σύμφωνα και με τα ήδη ισχύοντα, υπάγονται όλα τα χρέη, συμπεριλαμβανομένων και αυτών προς τους δημόσιους φορείς. Εξαιρούνται χρέη από υποχρεώσεις διατροφής συζύγου ή ανήλικου τέκνου, από αδικοπραξία που διαπράχθηκε με δόλο ή βαριά αμέλεια, από διοικητικά πρόστιμα, από χρηματικές ποινές. Η υπαγωγή σε ρύθμιση οφειλών προς τους ασφαλιστικούς οργανισμούς είναι προαιρετική για τον οφειλέτη.

9. Βασικά προβλήματα στο ισχύον καθεστώς

Ο βασικός άξονας της ασκηθείσας κριτικής στον ν. 3869/2010 αφορούσε προβλήματα που προκλήθηκαν εξαιτίας της καθυστέρησης στην έκδοση των δικαστικών αποφάσεων, σε συνάρτηση με το γεγονός ότι με το ν. 4161/2013 προβλέφθηκε ως αυτοδίκαιη συνέπεια της κατάθεσης της αίτησης ρύθμισης η αναστολή των διωκτικών μέτρων (πλειστηριασμών κλπ) μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης, ενώ η αναστολή με προσωρινή διαταγή οδηγούσε στην πράξη σε μια μακρόχρονη προσωρινή προστασία ενόψει της μακράς δικασίμου για τη συζήτηση της υπόθεσης. Αυτά οδήγησαν στην κριτική ότι η υποβολή της αίτησης μπορεί να ασκείται καταχρηστικά, προκειμένου να ματαιωθούν πλειστηριασμοί. Μολονότι με τις βελτιώσεις που ακολούθησαν απετράπησαν σε σημαντικό βαθμό τέτοια φαινόμενα, ενώ και πολλά Ειρηνοδικεία διασφάλισαν μέσω αυτεπάγγελτου επαναπροσδιορισμού δικασίμου μια σχετικά ταχεία εκδίκαση των υποθέσεων, η κριτική παραμένει. Η παρούσα πρόταση νόμου λαμβάνει ιδιαίτερη μέριμνα, στα άρθρα που ακολουθούν σχετικά με την εφαρμοζόμενη διαδικασία και τις προϋποθέσεις αναστολής των καταδιωκτικών μέτρων, ώστε να αποτραπούν τέτοιες δυσλειτουργίες ή καταχρήσεις. Μεριμνά όχι μόνο για την ταχεία έκδοση των αποφάσεων αλλά και για την ταχεία εκτέλεση αυτών όσον αφορά τη ρευστοποίηση της περιουσίας, μεταξύ άλλων και με την διασφάλιση της κάλυψης των εξόδων ρευστοποίησης της περιουσίας του οφειλέτη, όπου αυτή διατάσσεται.

10. Υποβολή αίτησης ρύθμισης – Αρμόδιο Δικαστήριο – Προσκόμιση δικαιολογητικών

Η αίτηση για τη ρύθμιση των οφειλών υποβάλλεται στο Ειρηνοδικείο, σύμφωνα με την εκούσια δικαιοδοσία (άρθρο 4), προκειμένου να διασφαλίζεται το ανακριτικό σύστημα που εγγυάται πληρέστερη συγκέντρωση και συνεκτίμηση αποδεικτικού υλικού. Ωστόσο, ειδικά για τις υποθέσεις αυτές, η διαδικασία αποκλίνει από αυτή που σήμερα ακολουθείται, προσομοιάζοντας περισσότερο σε αυτή της τακτικής, απλοποιούμενη όμως σημαντικά, ώστε να καθίσταται ταχύτερη, ευέλικτη και λιγότερο δαπανηρή.

Η αίτηση περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, και πρόταση σχεδίου ρύθμισης προς τους πιστωτές, το οποίο θα μπορούσε να συνοδεύεται και από εναλλακτική πρόταση (άρθρο 5). Ρυθμίζεται η δυνατότητα του δικαστικού συμβιβασμού, με προβλέψεις που τον διευκολύνουν, καθώς για την αποδοχή και ευδοκίμησή του αρκεί πλέον η απλή πλειοψηφία του συνόλου των απαιτήσεων των πιστωτών και των ασφαλιζόμενων απαιτήσεων (άρθρο 7).

Με το άρθρο 6 διατηρούνται και ενισχύονται οι υποχρεώσεις του οφειλέτη για παροχή πληροφόρησης και προσκόμισης δικαιολογητικών σχετικά με την προσωπική, οικογενειακή, περιουσιακή και οικονομική κατάσταση αυτού και της οικογένειάς του. Άλλωστε τα τελευταία έτη υπήρξε ένα πλήθος τροποποιήσεων του ν. 3869/2010, που είχε διευρύνει εξαντλητικά τον κατάλογο των δικαιολογητικών και των πληροφοριών που όφειλε να προσκομίσει με την αίτησή του ο οφειλέτης, ο οποίος, παράλληλα, υποχρεούται να παράσχει και τις αναγκαίες εξουσιοδοτήσεις για την άρση του φορολογικού και τραπεζικού απορρήτου, ώστε οι πιστωτές να μπορούν να λάβουν γνώση κρίσιμων οικονομικών δεδομένων για την υπόθεση. Επιπροσθέτως, αξιοποιώντας εναλλακτικές μορφές ρύθμισης, διαμορφώθηκαν εργαλεία που διασφαλίζουν, εφόσον εξακολουθήσει η λειτουργία τους, την πρόσβαση των πιστωτών σε μία ανεξάρτητη από τον οφειλέτη πηγή πληροφόρησης σχετικά με τις υποχρεώσεις προς τράπεζες, Δημόσιο ή ασφαλιστικούς οργανισμούς. Προς αξιοποίηση και αυτών από τους πιστωτές, ο οφειλέτης υποχρεούται, εντός μηνός από την υποβολή της αίτησης, να ενεργοποιήσει τη σχετική πλατφόρμα, έτσι ώστε όλοι οι πιστωτές που έχουν πρόσβαση να λαμβάνουν και μέσω αυτής γνώση των εισοδημάτων και των οφειλών του. Δυσχερώς θα μπορούσαν πλέον να εντοπιστούν παραλείψεις που να δημιουργούν δυσχέρειες ή κενά πληροφόρησης για τους πιστωτές. Η πρόταση νόμου ενσωματώνει πλέον όλες τις υφιστάμενες δομές πληροφόρησης για την οικονομική κατάσταση και τις δυνατότητες του οφειλέτη, ενώ, όπου κρίθηκε απαραίτητο, επεκτείνει το χρονικό διάστημα στο οποίο πρέπει να ανατρέχει η υποχρέωση πληροφόρησης.

Με την πρόταση νόμου το διαδικαστικό φορτίο που αναλαμβάνει ο οφειλέτης παραμένει βαρύ, αυτό προσδίδει ωστόσο μεγαλύτερη ασφάλεια στη διαδικασία, ενώ, ως φόρτος, αντισταθμίζεται από την απλούστευση των ουσιαστικών κριτηρίων πρόσβασης στη διαδικασία της δικαστικής ρύθμισης.

11. Διαδικασία εκδίκασης της αίτησης

Σημαντική τομή της πρότασης νόμου αποτελεί η καθιέρωση μίας νέας διαδικασίας εκδίκασης των υποθέσεων, η οποία εξασφαλίζει ταχύτερη έκδοση των δικαστικών αποφάσεων. Η αίτηση

επιδίδεται εντός 15 ημερών και οι πιστωτές ενημερώνουν εντός 20 ημερών τον πληρεξούσιο δικηγόρο του οφειλέτη για την ηλεκτρονική διεύθυνση στην οποία επιθυμούν να ενημερώνονται για τα θέματα της διαδικασίας. Οι διάδικοι καταθέτουν προτάσεις το αργότερο εντός 70 ημερών από την κατάθεση της αίτησης. Με τις προτάσεις κατατίθενται και όλα τα αποδεικτικά μέσα, συμπεριλαμβανομένων των ένορκων βεβαιώσεων. Οι διάδικοι προσκαλούνται ηλεκτρονικά στις ένορκες βεβαιώσεις των μαρτύρων πριν από 2 εργάσιμες ημέρες. Οι διάδικοι έχουν 10 ημέρες στη διάθεσή τους, προκειμένου να αντικρούσουν με προσθήκη τους ισχυρισμούς των αντιδίκων τους. Ακολούθως, η υπόθεση προσδιορίζεται και εκδικάζεται εντός μηνός από το πέρας της τελευταίας προθεσμίας στο ακροατήριο του Ειρηνοδικείου, ο δε Ειρηνοδίκης οφείλει να προβεί εντός τριμήνου στην έκδοση της απόφασης.

Η μέχρι σήμερα πρακτική καταδεικνύει ότι στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων η συζήτηση στο ακροατήριο περιορίζεται, όσον αφορά τη διεξαγωγή αποδείξεων, στην εξέταση του αιτούντος οφειλέτη. Στην παρούσα πρόταση η δυνατότητα της εξέτασης του οφειλέτη διατηρείται μεν, κατά τρόπο όμως που να αποφεύγεται η χρονοβόρα διαδικασία στο ακροατήριο. Έτσι, παρέχεται η εξουσία στον αρμόδιο Ειρηνοδίκη, εφόσον το κρίνει αναγκαίο, να ζητήσει την εξέταση του αιτούντος προκειμένου να παρασχεθούν διευκρινίσεις, παρουσία και των αντιδίκων αν το επιθυμούν. Η κλήση γίνεται, με επιμέλεια της γραμματείας και με κάθε πρόσφορο μέσο (ηλεκτρονικά κλπ), προς τον αιτούντα και προς τους πιστωτές σε χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο από 8 ημέρες πριν την εξέταση. Στην εξέταση αυτή δεν τηρούνται πρακτικά και οι διάδικοι μπορούν να υποβάλλουν προφορικές παρατηρήσεις ή και σημείωμα με την ολοκλήρωσή της. Την εξουσία αυτή έχει και ο Δικαστής του Μονομελούς Πρωτοδικείου που δικάζει την υπόθεση κατ'έφεση.

Με την παραπάνω διαδικασία εξασφαλίζεται η έκδοση απόφασης σε χρονικό διάστημα έξι μηνών από την υποβολή της αίτησης.

12. Αναστολή διωκτικών μέτρων με δικαστική απόφαση

Η πρόταση νόμου προβλέπει στην παρ. 1 του άρθρου 10 ότι η κατάθεση της αίτησης ρύθμισης εμποδίζει την έναρξη νέας αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του οφειλέτη επί τρίμηνο. Κατ' αυτόν τον τρόπο διασφαλίζεται, ότι ο οφειλέτης στο διάστημα που διαρκεί η εκδίκαση της αίτησής του δεν θα υποβληθεί σε νέες διώξεις. Η προστασία αυτή παρέχεται στον οφειλέτη μόνο στην πρώτη του αίτηση. Όμως, η κατάθεση της αίτησης δεν επιφέρει αυτοδικαίως την αναστολή εκτέλεσης των καταδιωκτικών μέτρων που έχουν ήδη ξεκινήσει. Κατ' αυτόν τον τρόπο θωρακίζεται η διαδικασία απέναντι σε οποιαδήποτε (υπόνοια για) καταχρηστική ή προσχηματική χρησιμοποίηση της αίτησης για την αναστολή πράξεων αναγκαστικής εκτέλεσης. Ωστόσο, ο οφειλέτης έχει τη δυνατότητα, με βάση το άρθρο 10, σε περίπτωση που εκκρεμεί οποιαδήποτε πράξη αναγκαστικής εκτέλεσης να αιτηθεί από το δικαστήριο την αναστολή της. Το δικαίωμα αυτό το έχει και ενόψει της εκδίκασης της αίτησής του σε δεύτερο βαθμό. Το ίδιο δικαίωμα έχουν και οι πιστωτές, καθώς δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι η αναστολή της αναγκαστικής εκτέλεσης μπορεί να

εξυπηρετεί και τα συμφέροντα των πιστωτών, προκειμένου να διασφαλιστεί η καλύτερη συλλογική ικανοποίησή τους.

Η διασφάλιση της ταχύτερης εκδίκασης των αιτήσεων και η θέσπιση κριτηρίων που καθιστούν απλούστερο τον έλεγχο για την πιθανολόγηση ευδοκίμησης της αίτησης αναμένεται, ιδίως όσον αφορά την προστασία της κύριας κατοικίας, ότι θα αντισταθμίσει τα μειονεκτήματα για τον οφειλέτη από τη μη πρόβλεψη αυτοδίκαιης αναστολής κάθε διωκτικού μέτρου.

13. Οι δαπάνες για την κάλυψη των βιοτικών αναγκών και η διάρκεια ρύθμισης για την απαλλαγή από τα χρέη

Όσον αφορά τον καθορισμό των δαπανών που είναι απαραίτητες για την κάλυψη των βιοτικών αναγκών προκρίνεται με την παρ. 1 του άρθρου 12, κατά τα πρότυπα που ακολουθούνται από τους περισσότερους πτωχευτικούς νόμους, ο διοικητικός καθορισμός αυτών. Το δικαστήριο, προκειμένου να καθορίσει τις μηνιαίες καταβολές προς τους πιστωτές, λαμβάνει υπόψη τα πάσης φύσεως εισοδήματα του οφειλέτη όπως και τη δυνατότητα συνεισφοράς του συζύγου.

Η διάρκεια της ρύθμισης για την απαλλαγή από τα χρέη είναι ένα από τα πλέον κρίσιμα ζητήματα που έχει να αντιμετωπίσει ο συντάκτης κάθε σχεδίου για την ατομική πτώχευση των φυσικών προσώπων.

Στα ηπειρωτικά πτωχευτικά συστήματα η απαλλαγή του υπερχρεωμένου οφειλέτη από τα χρέη επέρχεται ως αποτέλεσμα μίας επιτυχούς δοκιμασίας, δηλαδή της τήρησης ενός πλάνου αποπληρωμής των πιστωτών που καθορίζεται από το δικαστήριο, αφού ληφθούν υπόψη οι ανάγκες διαβίωσης του οφειλέτη και της οικογένειάς του. Στο πλαίσιο αυτό η απαλλαγή από τα χρέη δεν χαρίζεται, αλλά κατακτάται. Η διάρκεια της περιόδου αποπληρωμής διαμορφώνεται από ηθικού-παιδαγωγικού χαρακτήρα απαιτήσεις και από την επιδίωξη ικανοποίησης μεγαλύτερου μέρους των απαιτήσεων των πιστωτών. Στον αντίποδα, άλλα πτωχευτικά συστήματα εστιάζουν περισσότερο στα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη που συνεπάγεται η ταχύτερη αποκατάσταση του οφειλέτη και προκρίνουν μία μικρότερης διάρκειας ρύθμιση ή και την άμεση απαλλαγή του οφειλέτη από τα χρέη.

Στατιστικά στοιχεία από χώρες με μακρόχρονη εμπειρία πτωχευτικών νομοθεσιών αποδεικνύουν ότι, στην περίπτωση που τίθεται μακρά περίοδος αποπληρωμής, μεγάλος αριθμός οφειλετών, αδυνατώντας να ανταποκριθεί στις «θυσίες» που απαιτεί το σχέδιο, εγκαταλείπει τελικά την εξυπηρέτηση της δικαστικής ρύθμισης. Κατά την Παγκόσμια Τράπεζα, συστήματα, στα οποία η περίοδος αποπληρωμής υπερβαίνει τα τρία έτη, εμφανίζουν τελικά μεγαλύτερη αποτυχία παρά επιτυχία στην ολοκλήρωσή τους (βλ. στην παραπάνω έκθεση, WB 269). Εξάλλου, οι οφειλέτες που βρίσκονται σε μακρόχρονη δικαστική ρύθμιση χάνουν το κίνητρο της παραγωγικότητας, καθώς σπάνια επιδιώκουν βελτίωση των οικονομικών τους όταν γνωρίζουν ότι το πλεόνασμα που θα προκύπτει μετά την κάλυψη των βιοτικών δαπανών θα χρησιμοποιηθεί μόνο για την κάλυψη χρεών.

Περαιτέρω, έρευνες καταδεικνύουν ότι η ικανότητα αποπληρωμής σε πολλούς υπερχρεωμένους οφειλέτες είναι τελικά συχνά τόσο περιορισμένη, ώστε αναπόφευκτα να υποχωρεί σε σημασία η επιδίωξη της μέγιστης ικανοποίησης των πιστωτών. Στη Γερμανία, όπου προβλέπεται περίοδος αποπληρωμής (μέχρι) έξι ετών, το 80% των σχεδίων αποπληρωμής που εγκρίνονται από το Δικαστήριο προβλέπουν μηδενικές καταβολές, ενώ στη Σουηδία ομοίως το 40% των υποθέσεων ολοκληρώνει την πενταετή περίοδο που προηγείται της απαλλαγής χωρίς καμία καταβολή.

Εξάλλου, οι ηθικού χαρακτήρα απαιτήσεις για μία μακρά διάρκεια αποπληρωμής υποχωρούν όταν η υπερχρέωση των καταναλωτών είναι αποτέλεσμα απρόοπτων οικονομικών μεταβολών και δυσχερώς θα μπορούσε να αποδοθεί σε δική τους υπαιτιότητα. Μάλιστα, σε πολλές περιπτώσεις ο οφειλέτης, αντί της τράπεζας την οποία εμπιστεύτηκε, έχει πλέον απέναντί του τον εκπρόσωπο μίας εταιρίας ανάληψης απαιτήσεων για την οποία γνωρίζει ότι αυτή, εκμεταλλευόμενη την ανάγκη του πιστωτικού ιδρύματος για βελτίωση της φερεγγυότητάς του με βάση τα εποπτικά κριτήρια, αγόρασε την απαίτησή του σε πολύ χαμηλότερη ή και απαξιωτική τιμή. Σε αυτό το πλαίσιο είναι δυσχερές να συντηρηθεί το απαραίτητο υπόβαθρο για την πρόταξη ηθικών συλλογισμών.

Ως εκ τούτου η διαμόρφωση του θεσμού της πτώχευσης των φυσικών προσώπων στη χώρα μας θα πρέπει να προσεγγίσει ακόμη περισσότερο τα πτωχευτικά εκείνα συστήματα που δίνουν έμφαση πρωτίστως στα οφέλη που συνεπάγεται η επανένταξη του υπερχρεωμένου οφειλέτη στην οικονομική και κοινωνική ζωή, στην προαγωγή της οικονομικής δραστηριότητας και στην κοινωνική ευημερία. Μάλιστα, ειδικά όσον αφορά την πώληση των δανείων, η παρούσα πρόταση νόμου, επιδιώκοντας και τη βελτίωση του ηθικού συσχετισμού στην πιστωτική σχέση, προτείνει την καθιέρωση δικαιώματος προαίρεσης του οφειλέτη στην αγορά του δανείου, κατά τρόπο που, σε καμία περίπτωση, δεν θίγει τα συμφέροντα της τράπεζας.

Η διάρκεια του χρόνου αποπληρωμής για την απαλλαγή από τα χρέη θα πρέπει να διαμορφώνεται σε τέτοια επίπεδα, ώστε να μην αποκλείει μεγάλο αριθμό οφειλετών που πραγματικά έχουν ανάγκη τη ρύθμιση των χρεών τους και να μην περιορίζει τα οικονομικά και κοινωνικά πλεονεκτήματα που έχει η ταχύτερη επανένταξη των οφειλετών στην διαδικασία παραγωγής και κατανάλωσης, ιδίως σε κοινωνίες με υψηλό βαθμό υπερχρέωσης. Στόχος του θεσμού της ατομικής πτώχευσης είναι να απομακρύνει αιτίες που καθιστούν τους οφειλέτες αντιπαραγωγικούς. Αυτό το συμερίζονται πλέον και τα περισσότερα ηπειρωτικά ευρωπαϊκά συστήματα που προβλέπουν ταχεία απαλλαγή των οφειλετών από τα χρέη στις περιπτώσεις προσώπων που στερούνται επαρκούς εισοδήματος και περιουσίας (των λεγόμενων NINA's, No Income No Assets, ή LILA's, Low Income Low Assets).

Με βάση την παραπάνω εμπειρία, η παρούσα πρόταση νόμου θέτει στο άρθρο 12 ως ανώτερη διάρκεια της ρύθμισης για την απαλλαγή από τα χρέη τα τρία έτη, ενώ στην ίδια διάρκεια αναφέρεται και η πρόσφατη Οδηγία για την 2019/1023 για την αφερεγγυότητα. Συγχρόνως, εισάγει, με το άρθρο 13, και αποκλίσεις από τον κανόνα αυτό, προκειμένου να επισπευσθούν τα θετικά

αποτελέσματα της απαλλαγής σε περιπτώσεις που η εμμονή στη τήρηση ενός σχεδίου αποπληρωμής δεν έχει ουσιαστικό αντίκρισμα.

Οφειλέτες οι οποίοι δεν (είναι σε θέση να) παράγουν αξιόλογο πλεόνασμα για την ικανοποίηση των πιστωτών, δεν υπάρχει σοβαρός λόγος να διατηρούνται σε καθεστώς παρατεταμένης αναμονής, προκειμένου να τύχουν της «δεύτερης ευκαιρίας». Έτσι, προβλέπεται η δυνατότητα απαλλαγής οφειλετών, δίχως καταβολές, εντός έξι μηνών από την έκδοση της απόφασης του δικαστηρίου, εφόσον με βάση το μέσο εισόδημα των δύο τελευταίων ετών, το τρέχον εισόδημα, την προσωπική και οικογενειακή κατάσταση, το επάγγελμα ή τη σχέση εργασίας και τις ειδικότερες συνθήκες που συνοδεύουν κάθε περίπτωση, δεν δικαιολογείται για την προσεχή διετία η προσδοκία εισοδήματος που να υπερβαίνει τις εύλογες δαπάνες διαβίωσης.

Η παραπάνω εξάμηνη διάρκεια για την απαλλαγή ισχύει και για όσους οφειλέτες δεν διαθέτουν και δεν δικαιολογούν για την προσεχή διετία, με βάση και τα κριτήρια της προηγούμενης παραγράφου, επαρκές εισόδημα και, επιπλέον, στο πλαίσιο της εκκαθάρισης θα ρευστοποιηθεί το σύνολο της ακίνητης περιουσίας τους. Ωστόσο στην περίπτωση αυτή, αν μεταξύ της ρευστοποιούμενης περιουσίας τους περιλαμβάνεται και η κατοικία τους, προβλέπεται ότι η μετά εξάμηνο απαλλαγή από τα χρέη θα επέρχεται ακόμη και αν, με βάση τα προαναφερθέντα κριτήρια, προκύπτει κάποιο πλεόνασμα εισοδήματος, που δεν υπερβαίνει όμως το 30% των εύλογων δαπανών διαβίωσης. Και τούτο, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι δυσχέρειες που συνεπάγεται η απώλεια της κατοικίας.

Για τους οφειλέτες που θα αιτηθούν την προστασία της κατοικίας τους, σε περίπτωση που δεν απομένει εισόδημα μετά την αφαίρεση του ποσού για την κάλυψη των βιοτικών αναγκών και της δόσης για την προστασία της κύριας κατοικίας, δεν θεσπίζεται άλλη υποχρέωση καταβολής. Στην περίπτωση αυτή η απαλλαγή από τα λοιπά χρέη θα εξαρτάται, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 20, από την τήρηση της ρύθμισης για την προστασία της κύριας κατοικίας στα τρία πρώτα έτη. Άλλωστε, κατ' εφαρμογή των διατάξεων του ΚΠολΔ που εφαρμόζονται για τον προσδιορισμό του χρέους που θα πρέπει να αποπληρωθεί για την προστασία της κύριας κατοικίας, εξασφαλίζεται μία μικρή συμμετοχή όλων των πιστωτών.

14. Οι προϋποθέσεις προστασίας της κύριας κατοικίας

A) Η ρύθμιση για την προστασία της κατοικίας

Με το άρθρο 15 προβλέπεται το δικαίωμα του οφειλέτη να ζητήσει την εξαίρεση της κύριας κατοικίας του από τη ρευστοποίηση, εφόσον αυτή δεν υπερβαίνει σε αντικειμενική αξία τα προκαθορισμένα στη διάταξη όρια. Η αξία της κατοικίας που μπορεί να εξαιρεθεί από τη ρευστοποίηση δεν υπερβαίνει για έναν άγαμο οφειλέτη τις 200.000, αυξάνεται ανάλογα με τα μέλη της οικογένειας και μπορεί να ανέλθει μέχρι τις 300.000 ευρώ για μία τετραμελή οικογένεια. Για την εξαίρεση της κύριας κατοικίας από τη ρευστοποίηση, ο οφειλέτης υποχρεούται να καταβάλλει σε μία μακρόχρονη ρύθμιση το ποσό που αντιστοιχεί στην αξία ρευστοποίησης της κατοικίας. Για τον καθορισμό της διάρκειας αποπληρωμής λαμβάνονται υπόψη οι δυνατότητες του οφειλέ-

τη, σε συνάρτηση με το συμφέρον των πιστωτών για βέλτιστη διάρκεια εφικτής αποπληρωμής. Η διάρκεια μπορεί έτσι να φθάνει τα 35 έτη, ωστόσο προβλέπεται η δυνατότητα των πιστωτών να αιτούνται ανά πέντε έτη τη σύντμηση του χρόνου αποπληρωμής, εφόσον έχει βελτιωθεί σημαντικά το εισόδημα του οφειλέτη. Ειδικά για την πρώτη τριετία, λόγω της αδυναμίας του οφειλέτη, το δικαστήριο μπορεί να θεσπίσει μειωμένες δόσεις καταβολής, οι οποίες όμως σε κάθε περίπτωση θα περιλαμβάνουν την καταβολή τόκων. Η ρύθμιση είναι έντοκη, το δε επιτόκιο δεν μπορεί να υπερβαίνει το μέσο επιτόκιο ενός στεγαστικού δανείου ή το περιθώριο των δύο μονάδων πέρα από το παρεμβατικό επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

B) Δυνατότητα συνεισφοράς του Δημοσίου

Όπως ήδη εκτέθηκε, σκοπός της πρότασης νόμου είναι να δημιουργήσει ένα δίκτυο ασφάλειας, ώστε οι οφειλέτες να είναι σε θέση να εκπληρώνουν από μόνοι τους, δίχως κρατική υποστήριξη, τις υποχρεώσεις που προκύπτουν για τη διάσωση της κύριας κατοικίας τους. Έχοντας απαλλαγεί από το υπέρμετρο χρέος και έχοντας διασφαλίσει αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης, οι οφειλέτες έχουν πλέον όλα τα κίνητρα και τις προϋποθέσεις να ανακτήσουν το εισόδημα που θα τους επιτρέπει να είναι συνεπείς στη ρύθμιση. Άλλωστε, η δυνατότητα αποπληρωμής μέσα σε έως και 35 έτη οδηγεί σε προσιτές καταβολές, ενώ η σχετική διάταξη επιτρέπει, για την αρχική τουλάχιστον περίοδο, τη δυνατότητα μειωμένων καταβολών υπό προϋποθέσεις. Παρά ταύτα δεν αποκλείεται, μία κατηγορία αδύναμων συμπολιτών να μην είναι σε θέση να ανταποκριθεί για μία ορισμένη περίοδο στη ρύθμιση για την εξαίρεση της κατοικίας από τη ρευστοποίηση. Για τις περιπτώσεις αυτές προβλέπεται η δυνατότητα συνεισφοράς του Δημοσίου, στην οποία θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν οι προβλέψεις που ήδη έχουν γίνει στο πλαίσιο του άρθρου 76 του ν. 4605/2019. Με την πρόταση νόμου θεσπίζονται κριτήρια παροχής της εν λόγω βοήθειας, η οποία αφορά κατοικίες που δεν υπερβαίνουν τα δύο τρίτα των αξιών που προσδιορίζονται στην παράγραφο 1 του άρθρου 15 και δεν μπορεί να υπερβαίνει τα τρία έτη. Είναι, εξάλλου, αναμενόμενο ότι μία βίαιη ρευστοποίηση της κατοικίας αδύναμων νοικοκυριών αναπόφευκτα θα οδηγήσει τα νοικοκυριά αυτά στο κοινωνικό σύστημα της παροχής επιδότησης ενοικίου. Γι' αυτό και σε κάθε περίπτωση προβλέπεται η δυνατότητα υποβολής αίτησης επιδότησης των δόσεων αποπληρωμής, με βάση τα κοινωνικά κριτήρια της νομοθετικής ρύθμισης για την επιδότηση ενοικίου, όπου η τοκοχρεολυτική δόση για την εξαίρεση της κατοικίας από τη ρευστοποίηση θα επέχει τη θέση του αντίστοιχου ενοικίου.

Γ) Αντικατάσταση της κύριας κατοικίας με άλλη

Η πρόταση νόμου προβλέπει στο άρθρο 17 τη δυνατότητα του οφειλέτη, είτε γιατί η κατοικία του δεν προστατεύεται με βάση τα κριτήρια προστασίας που θέτει ο νόμος είτε γιατί ο ίδιος θεωρεί ότι οι ανάγκες του μπορούν να καλυφθούν με μία μικρότερη κατοικία, να αντικαταστήσει αυτή με άλλη. Στο πλαίσιο αυτό η αρχική του κατοικία πωλείται με μέριμνα του εκκαθαριστή. Ένα μέρος του τιμήματος καταλήγει στους πιστωτές και το υπόλοιπο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αγορά κατοικίας που επιλέγει ο οφειλέτης και εκπληρώνει τα κριτήρια προστασίας. Με αυτόν τον τρόπο διασφαλίζεται το δικαίωμα στην κατοικία για όλα ανεξαιρέτως τα νοικοκυριά.

Εξάλλου, η δυνατότητα αυτή παρέχεται και σε νοικοκυριά των οποίων η κατοικία εμπίπτει στα προστατευόμενα όρια, πλην όμως, προκειμένου να είναι σε θέση να εξυπηρετήσουν καλύτερα τη ρύθμιση, επιθυμούν την αντικατάστασή της με μία χαμηλότερης αξίας.

15. Προστασία αγροτικής περιουσίας

Προϋπόθεση για την οικονομική και κοινωνική επανένταξη του υπερχρεωμένου οφειλέτη είναι αυτός να παραμείνει παραγωγικός, δηλαδή να μπορεί να καλύπτει τις εύλογες δαπάνες διαβίωσης του ίδιου και της οικογένειάς του. Ωστόσο, υπάρχουν περιουσιακά στοιχεία τα οποία, αν ρευστοποιηθούν, ουσιαστικά αποκλείουν τον οφειλέτη από την άσκηση του μοναδικού επαγγέλματος, το οποίο με βάση την πείρα και τα προσόντα του είναι σε θέση να ασκήσει. Τέτοια περίπτωση είναι αυτή των γεωργών ή των κτηνοτρόφων. Η ρευστοποίηση της ακίνητης αγροτικής περιουσίας ουσιαστικά οδηγεί στην περιθωριοποίηση των οφειλετών, οι οποίοι δυσχερώς θα μπορούσαν να ενσωματωθούν σε άλλη αγορά εργασίας. Ως εκ τούτου είναι εύλογο, με βάση τους σκοπούς της πτώχευσης του φυσικού προσώπου, να υπάρχει δυνατότητα εξαίρεσης των περιουσιακών στοιχείων που εξασφαλίζουν τη συνέχιση της παραγωγικότητας και την εργασιακή υπόσταση του οφειλέτη. Άλλωστε, στις περισσότερες περιπτώσεις, η αναγκαστική ρευστοποίηση της αγροτικής περιουσίας, ενόψει και των ηθών που επικρατούν στις αντίστοιχες περιοχές, είναι εξαιρετικά δυσχερής. Η δυνατότητα ρύθμισης με την αποπληρωμή ενός εύλογου για την εξαίρεση αυτή ποσού διασφαλίζει τελικά και την καλύτερη ικανοποίηση των πιστωτών.

Η πρόταση νόμου προβλέπει στο άρθρο 18 τη δυνατότητα του αγρότη οφειλέτη να ζητήσει την εξαίρεση από τη ρευστοποίηση τόσης αγροτικής ακίνητης περιουσίας του, όσης θα του επιτρέψει να εξακολουθεί να ασκεί το επάγγελμά του και να διαφυλάττει ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για τον ίδιο και την οικογένειά του. Το δικαστήριο κρίνει, με βάση τις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής, την έκταση που θα μπορούσε να προσλάβει η εξαίρεση ρευστοποίησης. Η διάσωση της αγροτικής περιουσίας συντελείται με ανάλογους όρους με αυτούς της κύριας κατοικίας, δηλαδή με την καταβολή μέσα από μία μακρόχρονη ρύθμιση της αξίας ρευστοποίησης των ακινήτων.

16. Οι διατάξεις των άρθρων 14 και 19 έως 25

Σύμφωνα με το άρθρο 14 η ρευστοποίηση της περιουσίας του οφειλέτη διατάσσεται εφόσον και στην έκταση που κρίνεται αναγκαία για την ικανοποίηση των πιστωτών. Αντιμετωπίζεται ένα σημαντικό πρόβλημα στην πραγματοποίηση της ρευστοποίησης με την προκαταβολική κάλυψη εξόδων του εκκαθαριστή. Ο οφειλέτης υποχρεούται να προκαταβάλλει το ποσόν των 200 ευρώ, ενώ το δικαστήριο μπορεί να υποχρεώσει τους πιστωτές που κυρίως θα επωφεληθούν από τη ρευστοποίηση να συνεισφέρουν στην κάλυψη των αντίστοιχων εξόδων. Οι συνεισφορές αυτές επιστρέφονται σε αυτούς που τις κατέβαλαν από τα έσοδα της ρευστοποίησης.

Το άρθρο 19 θεσπίζει τις κυρώσεις έκπτωσης του οφειλέτη σε περίπτωση που παραβιάσει τις υποχρεώσεις ειλικρίνειας και το άρθρο 20 την απαλλαγή από το υπόλοιπο των χρεών εφόσον αυτός τηρήσει τις υποχρεώσεις ρύθμισης.

Το άρθρο 21 ρυθμίζει τις υποχρεώσεις, τα δικαιώματα και τις συνέπειες από τη ρύθμιση των χρεών για τους εγγυητές. Δεν θίγονται τα βασικά δικαιώματα των πιστωτών απέναντι στους εγγυητές, ωστόσο, επέρχονται σημαντικές βελτιώσεις αλλά και ανακουφίσεις για τους τελευταίους. Το ισχύον καθεστώς προβλέπει τη δυνατότητα των πιστωτών να αξιώσουν το σύνολο της οφειλής από τους εγγυητές, υποκαθιστάμενων των τελευταίων στη θέση των πιστωτών, με τις διατάξεις του άρθρου παρέχονται δύο σημαντικές βελτιώσεις. Πλέον, οι πιστωτές δεν μπορούν να αξιώσουν από τους εγγυητές τα ποσά που έχουν υπαχθεί στις ρυθμίσεις των άρθρων 12 έως 18, εξακολουθούν όμως ως προς αυτά να ισχύει η εγγυητική ευθύνη στο πλαίσιο των ρυθμίσεων αυτών. Περαιτέρω, οι πιστωτές απαλλάσσονται από τους περαιτέρω τόκους με τους οποίους επιβαρύνονταν τα ποσά που ρυθμίστηκαν. Τρίτον, οι απαιτήσεις των πιστωτών που δεν ικανοποιούνται δεν καθίσταται ληξιπρόθεσμες αλλά μπορούν να εξυπηρετούνται από τους εγγυητές στην υπολειπόμενη συμβατική διάρκεια προσαυξημένη κατά τρία έτη.

Στο άρθρο 22 ρυθμίζονται τα ζητήματα από τον θάνατο του οφειλέτη κατά τη διάρκεια της ρύθμισης, στο άρθρο 23 ρυθμίζεται η τήρηση του αρχείου αιτήσεων υπαγωγής στη ρύθμιση, στο άρθρο 24 ρυθμίζονται τα ζητήματα σχετικά με τον χρόνο τήρησης και χρήσης των δεδομένων που αναφέρονται στη διαδικασία του παρόντος σχεδίου νόμου, ενώ απαγορεύεται κάθε δυσμενής διάκριση του οφειλέτη κατά την παροχή των τραπεζικών υπηρεσιών ή την πρόσβαση σε αυτές εξαιτίας της υπαγωγής του στη ρύθμιση. Τέλος, με το άρθρο 25 διατηρούνται τα φορολογικά οφέλη των πιστωτικών ιδρυμάτων από τη διαγραφή απαιτήσεων στο πλαίσιο του προτεινόμενου νόμου.

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΕΞΩΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΗ ΟΦΕΙΛΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

Σε αρκετές νομοθεσίες για την πτώχευση των φυσικών προσώπων προβλέπεται διαδικασία δύο σταδίων, δηλαδή απαιτείται από το φυσικό πρόσωπο, προτού απευθυνθεί στο δικαστήριο για τη ρύθμιση των χρεών του, να επιδιώξει μία συναινετική ρύθμιση αυτών με τους πιστωτές του στη βάση ελεύθερης και ουσιαστικής διαπραγμάτευσης των μερών, κατά την οποία ο οφειλέτης μπορεί να υποστηρίζεται από ειδικούς προς τούτο συμβούλους ή δικηγόρους.

Ασφαλώς, η διαδικασία συναινετικής διευθέτησης εμφανίζει πολλά πλεονεκτήματα. Ο οφειλέτης αποφεύγει τις δαπάνες της δικαστικής διαδικασίας, μπορεί ενδεχομένως να προβεί σε καλύτερες και πιο ευέλικτες προτάσεις από αυτές που θα προέκυπταν από την αποδοχή μιας αίτησής του για δικαστική ρύθμιση, ευνοώντας έτσι και τους πιστωτές, ενώ η υπόθεση, σε περίπτωση που αποτύχει ο συμβιβασμός, είναι περισσότερο ώριμη και έτοιμη. Ωστόσο, η εμπειρία, τόσο από άλλες χώρες όσο και από τη χώρα μας, δείχνει ότι τα οφέλη μίας τέτοιας διαδικασίας συνήθως δεν επιβεβαιώνονται στην πράξη. Είναι αξιοσημείωτο, άλλωστε, ότι προδικαστική διαδικασία προέβλεπε αρχικά και ο ν. 3869/2010, ωστόσο γρήγορα καταργήθηκε καθώς στην πράξη δεν παρήγαγε κανένα απολύτως αποτέλεσμα. Εξάλλου, ούτε ο Κώδικας Δεοντολογίας της Τράπεζας της Ελλάδος, η πλέον φιλόδοξη προσπάθεια εξωδικαστικής διευθέτησης στη χώρα μας, δεν επιβεβαίωσε τις προσδοκίες με τις οποίες δικαιολογήθηκε η εισαγωγή του. Ομοίως και ο εξωδικαστικός μηχανισμός του ν. 4469/2017 δεν απέδωσε αποτελέσματα, ενώ και μέσω της πλατφόρμας

του ν. 4605/2019, παρά τη δεσμευτική λύση που προέβλεπε για τις τράπεζες, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου, μολονότι οι οφειλέτες κρίθηκαν επιλέξιμοι, δεν τους παρασχέθηκε στην πράξη η δυνατότητα υπαγωγής στη ρύθμιση.

Η μεγάλη πλειοψηφία των πτωχευτικών συστημάτων δεν προβλέπουν την υποχρεωτική προσφυγή σε προδικαστική διαδικασία για την υποβολή αίτησης δικαστικής ρύθμισης. Η παρούσα πρόταση νόμου θεωρεί αναγκαία τη λειτουργία θεσμών εξωδικαστικής ή συναινετικής ρύθμισης των χρεών, τόσο για το στάδιο πριν την υποβολή της αίτησης δικαστικής ρύθμισης όσο και ανεξάρτητα από την τελευταία. Είναι σημαντικό, άλλωστε, να διατηρηθούν, διευρυνθούν και αξιοποιηθούν οι υποδομές που έχουν δημιουργηθεί με αφορμή τις προαναφερθείσες προσπάθειες. Με δεδομένη, ωστόσο, την μέχρι τώρα αναποτελεσματικότητα των εν λόγω συστημάτων, δεν κρίνεται σκόπιμο η διαδικασία αυτή να καταστεί υποχρεωτική για τον οφειλέτη.

Με την πρόταση νόμου θεσπίζονται κίνητρα, μέσω της πρόβλεψης δυσμενών συνεπειών ή περιορισμών, για τη συμμετοχή των πιστωτών στη διαδικασία που ανοίγει με την αίτηση του οφειλέτη. Και τούτο, διότι η διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού πλαισίου δικαστικής ρύθμισης των χρεών αυξάνει τα κίνητρα για τη συμμετοχή των πιστωτών στη διαδικασία εξωδικαστικής ρύθμισης.

Με την πρόταση νόμου αξιοποιείται η υποδομή που δημιουργήθηκε με τον ν. 4605/2019 και προβλέπεται η ανάπτυξη και λειτουργία αντίστοιχης ηλεκτρονικής πλατφόρμας για την υποβολή αιτημάτων ρύθμισης των φυσικών προσώπων για εξώδικη ρύθμιση των οφειλών τους. Ο οφειλέτης που βρίσκεται σε δυσχερή οικονομική θέση και έχει αδυναμία, έστω και πρόσκαιρη, να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις τους από δάνεια ή πιστώσεις, μπορεί να υποβάλλει αίτηση ρύθμισης στην ηλεκτρονική πλατφόρμα. Ο οφειλέτης εγκρίνει με την αίτησή του την ανάκτηση σε αυτή όλων των δεδομένων που προβλέπονται και στο άρθρο 72 του ν. 4605/2019, ώστε να διευκολύνεται η πλήρης και ασφαλής ενημέρωση των πιστωτών σχετικά με τις οικονομικές υποχρεώσεις και δυνατότητες του οφειλέτη. Η ηλεκτρονική πλατφόρμα, μετά την αίτηση του οφειλέτη και την ανάκτηση των στοιχείων, αναρτά ένδειξη, αφού επεξεργάζεται τα δεδομένα λαμβάνοντας υπόψη και τις εύλογες δαπάνες διαβίωσης όπως τις έχει προσδιορίσει το Κυβερνητικό Συμβούλιο Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους, σχετικά με το αν πράγματι ο οφειλέτης βρίσκεται σε αδυναμία πληρωμής. Κατόπιν τούτου, οι πιστωτές, υποβάλλουν μέσα σε συγκεκριμένες προθεσμίες, με βάση τις αρχές του Κώδικα Δεοντολογίας της Τράπεζας της Ελλάδος, πρόταση κατάλληλης ρύθμισης. Με την υποβολή της πρώτης πρότασης ο πιστωτής ορίζει διαμεσολαβητή, ο οποίος βοηθά με προτάσεις στις διαπραγματεύσεις που γίνονται μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας. Ο διαμεσολαβητής μπορεί να έρχεται και σε κατ' ιδίαν επικοινωνίες με τους πιστωτές, ο δε οφειλέτης έχει τη δυνατότητα να αποδέχεται προτάσεις από ορισμένους πιστωτές και να συνεχίζει τη διαπραγμάτευση με τους υπολοίπους. Η διαπραγμάτευση μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας ολοκληρώνεται το αργότερο σε τέσσερις μήνες από την ανάρτηση της ένδειξης περί αδυναμίας του οφειλέτη.

Για τους πιστωτές με τους οποίους οι οφειλέτες δεν κατάφεραν τελικά να έρθουν σε συμφωνία, μπορούν οι οφειλέτες να προσφύγουν στις τριμελείς επιτροπές διευθέτησης των οφειλών που συγκροτούνται σε όλη τη χώρα από την Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους. Αυτές αποτελούνται από ένα στέλεχος προερχόμενο από το προσωπικό των εποπτικών ή διαμεσολαβητικών αρχών που εμπλέκονται σε θέματα υπερχρέωσης ή τραπεζικών συναλλαγών ως πρόεδρο, από τον εκπρόσωπο της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών και από τον εκπρόσωπο των καταναλωτών ή δανειοληπτών. Η εν λόγω επιτροπή, εκτιμώντας τα στοιχεία του φακέλου, προβαίνει σε μία τελευταία προσπάθεια, με την υποβολή πρότασης διευθέτησης της οφειλής και θέση προθεσμίας ενός μηνός για την αποδοχή της.

Για τους πιστωτές που αρνούνται να συμμετάσχουν στη διαδικασία της ηλεκτρονικής πλατφόρμας ή επικαλούνται προφανώς αβάσιμες αιτιολογίες για τη μη συμμετοχή τους, προβλέπονται ως αστικές κυρώσεις χρονικοί περιορισμοί στην καταγγελία συμβάσεων, στην επίσπευση αναγκαστικής εκτέλεσης ή στην αξίωση τόκων υπερημερίας για τη ληξιπρόθεσμη οφειλή, ενώ η συμπεριφορά τους ελέγχεται και για κατάχρηση δικαιώματος.

ΜΕΡΟΣ Γ΄: ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Με το τρίτο τμήμα της πρότασης νόμου εισάγονται δύο άρθρα που σκοπό κυρίως έχουν να αμβλύνουν συγκεκριμένες, πρακτικά συχνές και σημαντικές, ανεπιεικείς συνέπειες που εκδηλώνονται σε βάρος των υπερχρεωμένων οφειλετών, κατά τρόπο όμως που να εξισορροπεί τα εκατέρωθεν συμφέροντα των εμπλεκόμενων μερών.

17. Δικαίωμα προαίρεσης του οφειλέτη στην αγορά του δανείου

Με το άρθρο 32 κατοχυρώνεται δικαίωμα προαίρεσης του δανειολήπτη στην αγορά του δανείου του. Τα πιστωτικά ιδρύματα στη χώρα μας προχωρούν τα τελευταία έτη συστηματικά, στο πλαίσιο της μείωσης των επισφαλειών τους, στην πώληση μέρους του χαρτοφυλακίου επισφαλών δανείων σε -αλλοδαπές κυρίως- εταιρίες ανάληψης απαιτήσεων. Η εξέλιξη αυτή ανατρέπει τη φυσιογνωμία της πιστωτικής σχέσης σε βάρος του δανειολήπτη, ο οποίος στηρίχθηκε σε μία σχέση εμπιστοσύνης προς την τράπεζα, δηλαδή στην προσδοκία ότι, εφόσον ο ίδιος καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του, σε συνθήκες αδυναμίας η τράπεζα, όντας οργανωμένη ώστε να παρέχει τα αγαθά της πίστωσης με κοινωνικό προσανατολισμό, θα τον αντιμετωπίσει στο πλαίσιο των κανόνων του υπεύθυνου δανεισμού. Με την πώληση του δανείου, όμως, ο δανειολήπτης χάνει την τράπεζα την οποία εμπιστεύτηκε και είναι υποχρεωμένος, στα προβλήματα που αντιμετωπίζει να έχει πλέον ως συνομιλητή τον εκπρόσωπο μίας -ξένης κατά κανόνα και μικρότερης- εταιρίας, η οποία ενδιαφέρεται κατ' εξοχήν για το γρήγορο κέρδος και όχι για τη διατήρηση ή αποκατάσταση μίας ισορροπημένης και μακρόχρονης πιστωτικής σχέσης με τον οφειλέτη. Η χορήγηση στον οφειλέτη του δικαιώματος προαίρεσης αμβλύνει τις συνέπειες αυτής της σε βάρος του μεταβολής στο πρόσωπο του πιστωτή.

Με την προτεινόμενη ρύθμιση το δικαίωμα προαίρεσης οργανώνεται κατά τρόπο που διαφυλάσσει τα συμφέροντα και οφέλη των τραπεζών. Σύμφωνα με αυτή το πιστωτικό ίδρυμα υπο-

χρεούται, πριν την πώληση του δανείου στην εταιρία ανάληψης απαιτήσεων, να δώσει στον δανειολήπτη τη δυνατότητα να αγοράσει ο ίδιος το δάνειο. Μάλιστα όχι απαραίτητα στην ίδια τιμή, αλλά και σε σημαντικά υψηλότερη, γεγονός που επιτρέπει στην τράπεζα καλύτερες «τιμές πώλησης» και αντισταθμίζει έτσι τις ενδεχόμενες επιπτώσεις της εξαίρεσης του συγκεκριμένου δανείου από το «πακέτο» των υπό πώληση απαιτήσεών της. Συγχρόνως ο δανειολήπτης, έχοντας πλέον μία σημαντική ελάφρυνση της οφειλής του και καλύτερη προοπτική αποπληρωμής, μπορεί, αν όχι με τις δικές του δυνάμεις, να επιδιώξει την αναχρηματοδότηση της οφειλής του είτε από πιστωτικά ιδρύματα είτε από το οικείο του περιβάλλον, με ευνοϊκότερους όρους (σχετική τροπολογία έχει κατατεθεί στη Βουλή και από το ΚΙΝΑΛ).

18. Ισομερής κατανομή συναλλαγματικού κινδύνου στα δάνεια σε ελβετικό φράγκο

Την περίοδο 2006 έως 2008 χορηγήθηκαν στη χώρα μας από τα πιστωτικά ιδρύματα σε δεκάδες χιλιάδες δανειολήπτες στεγαστικά δάνεια σε ελβετικό φράγκο. Καθώς την περίοδο αυτή τα επιτόκια σε ευρώ ακολουθούσαν μία ανοδική πορεία, τα πιστωτικά ιδρύματα, προκειμένου να συνεχίσουν τη ραγδαία τότε αναπτυσσόμενη πιστωτική επέκταση, προσέλκυσαν τους δανειολήπτες, προσφέροντας, ενόψει της χαμηλότερης πορείας που ακολουθούσαν στην αγορά χρήματος τα επιτόκια σε ελβετικό φράγκο, αντίστοιχα στεγαστικά δάνεια. Ανεξαρτήτως της τήρησης ή μη, κατά τη σύναψη των δανείων αυτών, των επιβαλλόμενων υποχρεώσεων διαφώτισης για τους κινδύνους που εγκυμονούσαν τα εν λόγω δάνεια, γεγονός είναι ότι τα επόμενα έτη ακολούθησε μία απρόβλεπτη σε έκταση μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας που ανέτρεψε κάθε λογική αναλογία παροχής και αντιπαροχής για τους δανειολήπτες, οδηγώντας τους σε τραγικό αδιέξοδο. Οι δανειολήπτες αυτοί, όχι μόνο δεν επωφελήθηκαν από τις χαμηλότερες δόσεις, αλλά καλούνται τελικά να επιστρέψουν ένα πολύ μεγαλύτερο κεφάλαιο από αυτό που έλαβαν και χρησιμοποίησαν για την αγορά της κατοικίας τους. Αυτό μάλιστα όταν την ίδια στιγμή οι αξίες των ακινήτων τους στα οποία επένδυσαν το κεφάλαιο του δανείου έχουν, εξαιτίας της εσωτερικής υποτίμησης που ακολούθησε, μειωθεί σημαντικά.

Η παρούσα ρύθμιση, χωρίς πρόθεση παρέμβασης στις σχετικές αντιδικίες, στηρίζεται στη διαπίστωση ότι η ανατροπή της συναλλαγματικής ισοτιμίας σε βάρος του ευρώ προσέλαβε τέτοιες διαστάσεις, τις οποίες αμφότερες οι συμβαλλόμενες πλευρές δεν υπολόγιζαν ως ενδεχόμενο κατά τον χρόνο χορήγησης των δανείων αυτών. Στο πλαίσιο αυτό η τυχόν εμμογή στην εφαρμογή συναλλαγματικής ισοτιμίας που διογκώνει πέρα από κάθε μέτρο την οφειλή του δανειολήπτη θα είναι ιδιαίτερη επαχθής για τον τελευταίο και θα τον οδηγεί σε μία αδιέξοδη κατάσταση που εντέλει πλήττει και το πιστωτικό ίδρυμα. Αντίθετα, ο μετριασμός των συνεπειών για τους δανειολήπτες θα αποκαταστήσει τις συνθήκες αποπληρωμής, θα αμβλύνει τις αντιδικίες και θα επιτρέψει την καλύτερη εξυπηρέτηση των εν λόγω δανείων σε όφελος και των πιστωτικών ιδρυμάτων. Με την προτεινόμενη ρύθμιση αποκαθίσταται, μόνο για την εφεξής περίοδο, μία δίκαιη και ισορροπημένη κατανομή του κινδύνου, με την εξίσου κατανομή και στα δύο μέρη των συνεπειών από την, κατά τον χρόνο χορήγησης των δανείων, απρόβλεπτη συναλλαγματική εκτροπή.